

XIII. Raspust Udruženja.

§ 24.

Kad bi se Udruženje raspustilo, pokretna i nepokretna imovina preda se na čuvanje ministarstvu prosvete, koje će je predati novoj organizaciji s istim ciljem i opsegom.

§ 35.

Raspust Udruženja zaključuje Kongres večinom od 2/3 prisutnih članova.

Prelazna naredjenja.

1. Izbor svih članika Udruženja za prvi put biraju delegati Prvog učiteljskog kongresa u Beogradu, a izbor poverenosti opšta skupština dosadanih organizacija, čime ove poslednje likvidiraju. Ovi se izbori imaju provesti do kraja 1920. godine.

2. Kotarska (okružna) učiteljska društva imaju svoja pravila u duhu ovog statuta do istoga roka.

3. Glavna su glasila Udruženja "Narodna Prosveta" i "Učitelj" u Beogradu.

4. Pokrajinske organizacije mogu da izdaju i svoja pokrajinska glasila.

Josip Lapajne:

Odkrito — ali obratno.

Nedavno je „Učit. Tov.“ razmišljao, naj bi bili dopisi brezimni ali potpisani. — V prvem slučaju meni, so dopisi splošnejšega značaja, ker prevzema odgovornost zanje tudi uredništvo, v drugem pa podaja le misli posameznih oseb. Do zadnjega časa so časopis pisali večinoma nešifrirane članke, ker jih je vezala k temu disciplina v strankah ali organizacijah. Danes pa se z državo vred vse prenavlja in malo, da ni več misli kakor glavi. Naravno, da eni in drugi ne morejo, oziroma ne smejo prezreti vseh idej za svojo ali splošno načelo in je dopisnik v interesu javnosti primoran stopiti na ravno plan z crožjem ali bičem v roki, pripravljen seveda, da se vračuje tako kakor se posojnje. Vzemim danes v roke časopis katerekoli baže in čitaj ga pazno od resnih razmišljanj do bedastih svetovnih novic in našel boš toliko nedoslednosti, da boš prav gotovo pričel dvomiti o resnosti urednika, ki pa je naposled le žrtev svojih dopisnikov ali pa čitalcev. Vseemu ustreči ne more, poskuša pač v malem zadovoljiti vse one, ki jim obvisje oči na uvodnih člankih in one druge, ki iščejo senzacije, kratkočasje. — Jaz — za svojo osebo namreč — menim, da bi smeli biti brezimni le oni članki, ki jih uredništvo ali vodstvo kake skupine spozna za načelne, vsa zasebna razmišljanja ali sklepi posameznih društev imajo biti vsaj šifrirana, dopisi osebnih značajev pa morajo biti vsikdar polnoimeno označeni. Ostudno je, napadati ljudi iz zasede, skrivajoč se za urednikov hrbet. Kdor ima čestnina, da se loti neljube mu osebe, naj ima še toliko časti v sebi, da uredništvo dovolj razpolagati z njegovim imenom. Tiskovni zakon bi bilo v tem oziru sicer eneniti! Nikdar in v nobenem slučaju pa b. se oblastva ne smela ozirati na anonimne časopisne napade, kakor je počel prakticirati naš višji šolski svet. Časopis je napadel brezimno neko gorensko šolo, češ, da je voditelj tako mučil podrejeno učiteljico, da je vsled naporov omedlela. Šolska oblast je nasedla in uradno išče onega tirana. Naj bo prav, da navajajo ta slučaj, le dopis je anonimni in dvomljive vsebine, kakor so domalega vsi dopisi, ki se za njimi skrivajo gotove osebe. Oblastva naj uradno ne čita časopisov, razpravljajo pa naj le o onih vlogah, ki jih jim predlagajo vsaj neposredno prizadete osebe. Naj se li povrnemo v one čase, ko so imuni poslanci in odbori podpisovali ovadbe proti gotovim osebam neljubih učiteljev? (Slučaj Blagajne). Učitelju naj bo v vsakem slučaju dana možnost, da se ne-le zagovarja pri svoji višji instanci, temveč, da more ovadbu pred disciplinarno preiskavo sodno tožiti. Pred sodiščem lahko primorano pride k prisegi, dočim v šolsko oblastvenih preiskavah lahko svobodno lažejo: s figo v žepu. Proti meni je bila vložena ovadba 15 staršev. Vsebinska je bila povzeta po anonimnih izbruhih nekega dnevnika. Deželnemu šolskemu svetu sem pristregel meč in ekspresno vložil potem advokata sodno tožbo radi razžaljenja časti. Izkazalo se je, da večina ni vedela kaj je podpisala, reklo se jim je, da je prošnja za neko „podporo“. Prošili so me odpuščanja in zadeva je bila rešena. — To jih je izučilo, v toliko nemoralno, da je odslej podpisoval vloge proti učitelstvu pok. imunitetovec. Res častno!

Udkritost je potrebna tudi v naših društvih in vseh organizacijah. Za Boga, ni li umestneje, da vam vržem pikre in ostre besede v brk, kakor da se zadovoljim z zahrbtnim godrnjanjem in da nevoljen stiskam pesti v žepu. Ne bojte se nikdar odkritih besed, kajti čisto je človek popolnoma napačnih misli in le odkritosrčna, potrežljiva debata mu razjasni zmoto, nikdar pa tega ne dosežete s trdo pestjo. Pustite slehernemu

prosto besedo, ne glejte pa le na to: kdo govori, temveč: kaj hoče in ne bode vam treba v principu vsprejemati, če drugi govori isto, kar je oni hotel. — Zadeve osebnega značaja na društvenih zborovanjih, so li umestne? Da, bi rekel jaz, če so iz splošnih stanovskih ozirov potrebne. Debata pa se ima vršiti odkrito, da je napadalcu, če slučajno ni navzoč, omogočeno na razpravo reagirati. Vse naj se pa giblje v mejah dostojnosti, odkrito med nami samimi, pokrito za vse, ki jih šolstvo nič ne briga. — Članek velja onim, ki jih odkrita beseda zdraži, enako njim, ki le godrnjajo med zobmi, ne utrejo pa odkrito na plano.

O preureditvi ljubljanske okr. učiteljske knjižnice.

(Poročal Pavel Plesničar na okr. učit. konferenci v Ljubljani 17. junija 1920.)

Novi časi so prinesli nove zahteve. Kar nam je bilo še pred kratkim časom dobro in nesporno, se mora danes uskladiti boljše ter dati prostora zahtevam, ki so posledica novih razmer.

Med zahteve, ki kličejo po temeljiti reformi spadajo okrajne učiteljske knjižnice. Poudarjam takoj tu v začetku, da ne vidim ugodnejšega časa za tako preureditev kakor je ravno sedanj. Danes zamujeno, je lahko za leta zamujeno. V novi Jugoslaviji bode vse prenovljeno! Nov temelj bode zgrajen našemu šolstvu in vsemu, kar dviga duševno in gnetno naš stan in njega ugled! Nov temelj bode podan našim okrajnim učit. knjižnicam, med njimi v prvi vrsti ljubljanski, ki bode vzor vsem drugim po Sloveniji okrog!

Mnogo se je pisalo po naših glasilih tekem zadnjih let o šolskih knjižnicah v splošnem, malo pa je bilo slišati o okrajnih učiteljskih knjižnicah. Zdi se, kakor da bi te slednje vršile svojo nalogo v vsestransko in popolno zadovoljnost. A vendar ni tako! Okrajne učit. knjižnice imajo sicer po mnogih okrajih bogate zbirke knjig bodisi po številu, bodisi po vsebini: so pa po največ okrajih mrtvi zakladi, ki donašajo zlasti danes prav nizke, ponekod najnižje obrestje. Ker so po večini učitelstvu odročne, ni bilo in ni zanje posebnega zanimanja in v zadnjih letih toliko manj, ker nimajo tolikega in takšnega prirastka, ki bi deloval privlačno na učitelstvo v okraju. Ono malo število knjig, ki jih prejme knjižnica leto za leto, prejme itak vsak zaveden slovenski učitelj kot član Slov. Šol. Matice. Komur pa ni za to prevažno kulturno društvo, temu bo odveč knjižni zaklad okrajnih učiteljskih knjižnic, dasi bi sleherni človek pričakoval, da bodo baš taki člani učiteljskega najmarljivejši obiskovalci naših knjižnic.

Neoporečno je, da je bil z ustanovitvijo Slov. Šol. Matice, napravljen na našem pedagoškem polju mogočen razmah, da pa je na drugi strani ravno ta ustanovitev močno odtujila učitelstvo okrajnim knjižnicam. In ne zadnji vzrok te odtujitve bo tudi ta, da se je razpasla pri okr. učit. knjižnicah čudna navada, da sede nekateri izposojevalci eno ali več let na izposojeni knjigi, in ker je ponavadi v knjižnicah le po eden izvod dotičnega dela, morajo drugi čakati in čakati, ako so tako srečni, da knjigo sploh pričakajo. Da je izrubljeno knjigo težko nadomestiti, je znano. Tako se izgublja iz naših knjižnic po navadi najboljše dela, nastajajo vrzeli in zanimanje za knjižnico gineva, kar je povsem naravno.

Taki so bili in so približno danes odnošaji po deželi okrog, a kakor čitam v 29. številki „Učit. Tovariša“ z dne 16. julija lanskega leta, niso bili ti odnošaji tudi v Ljubljani nič razveseljevaljši! V imenovani številki berem namreč sledeče: „V dobro zaklenjeni sobi, v redu zložene knjige čakajo odjemalcev, a teh ni od nikoder. Marsikateri učitelj in učiteljica — zlasti mlajši — niti ne ve, kje je knjižnica. Na kmetih je vsaj stalni učiteljski odbor dregnil tu in tam v zadevo, v Ljubljani se nadzorniku menda celo desetletje ni zdelo vredno enkrat sklicati stalnega odbora k skupni seji.“ Je-li te vrste dobesedno odgovarjajo isti ali ne, ne morem preiskovati, navajam jih pa, ker izven dotični članek, iz katerega so vzete, v klic, da je nujno potrebna reorganizacija ljublj. učiteljske knjižnice, ki bode zatočišče vsega po nadaljni izobrazbi stremčega ljublj. učiteljskega.

Da je šela okr. učiteljska knjižnica ljubljanske zadnje čase tako pičlo število obiskovalcev, bo temu vzrok morda ta, da posedajo ljubljanske šole svojo lastno šol. biblioteko, kjer si more učitelstvo do-

tične šole izposojevati knjige, zlasti take, ki mu služijo pri šolskem pouku, čeravno pri teh knjižnicah ni posebne izbire. Pomankljive so in pri tem precej draghe, če pomislimo, da je treba danes v Ljubljani za te knjižnice najmanj po toliko izvodov vsake nove knjige, kolikor je v Ljubljani javnih ljudskih in meščanskih šol. Ako hočemo n. pr. nabaviti danes vsem ljubljanskim šolam kako novo pedagoško delo, ki stane recimo 20 K, tedaj stane ta knjiga za vse te šole približno 15-krat 20 K, kar znaša skupno 300 K. S tem naravnost ogromnim zneskom smo nabavili vsaki posamezni ljubljanski šoli komaj eno knjigo! Mnogo knjig naročiti vsaki posamezni šoli pa sploh ni mogoče — vsal danes ne — ker ni kritja. Današnje učiteljske šolske knjižnice ne morejo služiti tedaj svojemu namenu v zadostni meri; zato vidim edini izhod rešitve tega vprašanja v združitvi vseh učiteljskih knjižnic javnih ljudskih in meščanskih šol mesta Ljubljane v obstoječo okr. učiteljsko knjižnico ljubljanske. Mesto 15 izvodov ene knjige — da ponovim prejšnji primer — bi zadostovali združeni knjižnici 3—4 izvodi, mesto 300 K izdatka za eno samo knjigo, bi zadostovalo 40—60 K. Jasno je, da bo eden sam tak zavod lažje podpirati in podpreti kakor na zavesti na dosedani način životari in umirati celo vrsto ljubljanskih šolskih učiteljskih knjižnic z dosedanjim okrajno učiteljsko knjižnico vred! Zato bode danes naš trdni sklep: Za Ljubljano eno učiteljsko knjižnico, ki pa bode izpopolnjena v vse podrobnosti do najmanjših pedagoške knjige in knjižice. Pripomniti pa moram pri tem, da se tu ne dotikam šolskih knjižnic, ki naj ostanejo i nadalje v varstvu in oskrbi posameznih šol.

Da pokažem moč namišljene združene knjižnice bode mi dovoljeno, da navedem iz podatkov, ki so mi bili na razpolago pri posameznih vodstvih ljubljanskih šol, naslednji rezultat:

Vse učit. knjižnice ljubljanskih ljud. in mešč. šol. štejejo danes 3675 del v 6581 zvez. Ako prištejemo k temu še knjige dosedanje okr. učit. knjižnice in sicer 4382 del v 9764 zvez., tedaj naraste število knjig na 8057 del v 16.345 zvez., kar bi tvorilo vsekakor mogočeno temelj ljubljanske okr. učiteljske knjižnice. Pripomniti pa moram na tem mestu, da bi se vse one knjige, katere bi učitelstvo neobhodno potrebovalo (n. pr. razne metodike) pustilo v gotovem številu na vsaki šoli. Bile bi pa te knjige tudi last združene okrajne učit. knjižnice ter vpisane v vse knjižnične prav tako kakor zahtevalo za vse druge knjige pravila moderne bibliotekne vede.

Knjižnica je mrtva in če nima obiskovalcev takorekoč nepotrebna. To veliko dosedanje hibo ljubljanske okr. učiteljske knjižnice je treba odpraviti. Knjižnica mora postati samopostojna privlačna zatočišče vsemu učitelstvu. Da jo prikupimo posamezniku in celoti je treba, da ima naša bodoča knjižnica poleg slovenske pedagoške literature vsa boljša dela naših bratov na slovenskem jeziku: zastopani naj bodo po svojih najboljših delih bratje Čehi, Poljaki, Rusi: ne zametimo pedagoške literature svojih nemških sosedov, na katere se nam bo vedno in vedno ozirati, če bode hoteli korakati na polju vzgoje in pouka vzporedno z njimi in z drugimi osvobodnimi narodi. In ne samo to! V našo združeno okrajno učit. knjižnico je treba poleg pedagoških spraviti i znanstvena dela vseh strok, revije in raznovrstne publikacije domačega in tujega izvora. Uverjen sem, da bo s takim raznovrstnim gradivom opremljena knjižnica postala bolj privlačna in urikupna, da bode učitelstvo rado prihajalo k temu poživljalno vrelcu vede, da si ob njem nabere potrebne duševne hrane. Da na bode knjižnica lažje in temeljiteje vršila svojo nalogo, bode poleg knjižnice čitalnica, ki naj tvori s knjižnico vred nerazdelno celoto. Pripravljen sem, da bo s čitalnico združena knjižnica v prav kratkem času zavod, na katerega ne bo zrl s posebnim zadovoljstvom samo ljubljansko, ampak učitelstvo vse Slovenije. Želio bo taki čitalnici izražati tudi čast, ki jo omenjeni 29. številki lanskega „Tovariša“ in upam, da je to želja nas vseh. „Učitelstvo bi imelo lepe prilike birati se v knjižnici, spoznavati se поближе ter si utrditi sedaj dokaj razrahljano stanovsko skupnost in samozavest.“ S temi besedami zaključuje ljubljanski tovariš svoja zanimiva izvajanja v „Učit. Tovarišu“. Podčrtujem te besede, kajti tudi to bi bil uspeh v naših vrstah, ki bi ga nam priborila naša knjižnica.

Ker nam mora biti mnogo na tem, da svojo biblioteko čim najbolj izpopolnimo, bi omenjal pri tej priliki še nek drugi knjižni zaklad, ki je danes globoko zanemarjen ter je ravno zato učitelstvu mrtev kapital. Je to knjižnica „Zaveze jugoslovan-

skih učiteljskih društev“ v prostorih „Učiteljske Tiskarne“ — v prvih svojih početkih last „Slov. dež. učit. društva“. Da je število knjig te knjižnice (približno 3200 zvezkov) naraslo do tolike višine, je v prvi vrsti zasluha ljubljanskega učiteljskega, ki se je eihalo okrog Zaveze, zato bi bilo popolnoma opravičeno, da bi se ta knjižnica pridružila ljublj. učit. knjižnici. S tem činom bi bil narejen velik korak: dvignili bi knjižnico na okroglo 20.000 zvezkov; v tako in na tak način povečano knjižnico bi se odprla vrata vsemu učitelstvu Slovenije in približali bi se svojemu idealu: nekakšni centralizaciji na učiteljsk. knjižničnem polju, ki bi bila celokupnemu slovenskemu, odnosno jugoslovanskemu učitelstvu ravnotako potrebna, kakor je potrebna učitelstvu centralizacija v stanovsko-političnem oziru.

Zaveza jugoslovanskih učiteljskih društev je v likvidaciji in mislim, da ni društva, ki bi bilo bolj poklicano prevzeti Zavezino knjižnično dedščino nezo bi bila naša prenovljena okr. učit. knjižnica. Da ostane tedaj Zavezina knjižnica tudi po Zavezini razdružitvi v Ljubljani, v središču Slovenije, bi bilo želeto, da bi sklepala Zaveza o tem v smislu mojega predloga, ako ne prei na pri svojem delegatškem zborovanju letos v Mariboru. Eno je gotovo: Nekdo bo moral prevzeti Zavezino biblioteko, naj to tedaj prevzame naša učiteljska knjižnica!

Imeimo dalje pred očmi, da se bodo v doglednem času odprla ljudskošolskemu učitelstvu vrata na ljubljansko univerzo. Kolike važnosti bo takrat naša biblioteka vsem onim, ki bodo študirali na tej šoli, je nač. jasno. Kar ribi voda, to bo naši bodoči pedagoški visoki šoli pedagoška študijska knjižnica. Zato sodelujmo vsi, prav vsi pri vsakičnejši zgradbi centrale slov. učiteljskih knjižnic!

Na vse povedano predlagam sledeče: Učitelstvo ljudskih šol mesta Ljubljane, zbrano dne 17. junija 1920 na svoji uradni konferenci, skleni:

1. Okrajna učiteljska knjižnica ljubljanska se združi z vsemi učiteljskimi knjižnicami javnih ljudskih in meščanskih šol mesta Ljubljane v eno knjižnico;

2. Poleg tako prenovljene okrajne učiteljske knjižnice je istočasno ustanoviti učiteljsko čitalnico, ki bode s knjižnico nerazdelna celota;

3. Mestni šolski svet poskrbi, da bode novi zavod dobival državno letno podporo v višini, ki bode odovarjala vsakokratni knjižničnim potrebam;

4. Mestni šolski svet izposluša, da bode nova knjižnica kot učiteljska študijska knjižnica prejemala takozvane dolžnostne eksemplare (razven dnevnega časopisa) od strani vseh tiskarn v Sloveniji;

5. Mestni šolski svet ukreni čimprej primerne korake glede novih knjižničnih ozir. čitalniških prostorov in njih notranje ureditve. Sedež te s čitalnico združene knjižnice bode kolikor mogoče v središču ljubljanskega mesta;

6. Okrajna učiteljska konferenca se obrača do vodstva Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev v Ljubljani o prošnji, da pri svoji razdružitvi blagovolji odstoli svojo knjižnico novi ljubljanski knjižnici kot bodoči centrali slovenskih učiteljskih knjižnic in s tem omogočiti dostop v ta novi učiteljski zavod vsemu slovenskemu učitelstvu.

Pripomniti uređništva: Ker pride zadnja, na okraj. učiteljski konferenci ljubljanski enoglasno sprejeta resolucija v razpravo pri zborovanju naše delegacije v Mariboru, prinašamo ves referat, ki ima namen ustvariti v Ljubljani nekako knjižnično centralo za vse slov. učitelstvo. Zadeva je za nas zelo aktualna in je želeto bi bilo, da sprejme delegacija zadnjo Zavezi namenjeno resolucijo, zlasti če pomislimo, da se bode v Ljubljani odprla v doglednem času učitelstvu pot na univerzo, poleg katere bode naravnost morala obstojati i literatura pedagoške vsebine do podrobnosti izpopolnjena knjižnica. Pripomniamo, da so bile vse zgoraj navedene resolucije na konferenci enoglasno sprejete.

Ustanavljanje nadaljevalnih tečajev.

Vprašanje nadaljevalne šole se plete že od leta 1876. Postalo je aktualno dve leti pozneje, ko smo dobili na bivšem Kranjskem ponavljalno šolo. Če tudi ni imela ponavljalna šola, ki se je uvedla z deželnim zakonom leta 1874, no svojem programu nobenega kmetijskega značaja, je takratni deželni šolski svet vendarle uvidel, da je treba pouka tudi iz kmetištva in da je bil ves, tedanji pouk v tem

*) 1913/14 je bilo izposojenih 8 knjig, leta 1914/15 nič, l. 1915/16 zopet nič, l. 1916/17 24 knjig, naslednji dve leti zopet nič, v letoš. šol. letu pa 28 knjig.

pogledu nedostaten. Izdal je zaradi tega na vse okrajne šolske svete poseben razglas, s katerim se ima na ponavljanih šolah uvesti pouk v kmetilstvu. Obenem je izdal tudi podrobnejši načrt za ustanavljanje kmetijskega nadaljevalnega šola, ki naj bi se bile vpeljale posebno na večrazrednih ljudskih šolah.

Do izvedbe tega razglašala pa ni prišlo, v kolikor se tiče nadaljevalnih šol. Pač na se je upeljal kmetijski pouk na ponavljanih šolah, toda tudi ne splošno, ampak le po gotovih šolah.

Naučna uprava je vpeljala za pospeševanje kmetijskega pouka tudi kmetijski pouk na učiteljskih in je priredila tudi v tem času nekaj kmetijskih tečajev za ljudskošolske učitelje na kmetijskih šolah, najprej na bivši vinarski in sadijski šoli na Slavu, že leta 1883., in potem na kmetijski šoli na Grmu, da se je precejšnje število učiteljev dovršilo te kurze, ali vse to ni dosti pomagalo pri osnovi nadaljevalnih tečajev.

Vzroke, da nismo do danes prišli do nadaljevalne šole na deželi, iščemo lahko navzgor in navzdol.

Naučna uprava je pri vseh njenih odredbah premalo intenzivno pospeševala to vprašanje in se je zaradi tega tudi premalo delala. To sklenemo lahko iz dejstva, da se v teh 44. letih, odkar imamo načrt za nadaljevalno šolo ni pravzaprav ničesar ukrenilo v izpolnitev učnega načrta za nadaljevalno šolo.

Dočim so se ustanavljale, urejevale in popolnjevale obrtne in trgovske nadaljevalne šole, se ni za kmetijsko-nadaljevalne tečaje ničesar storilo, kar bi bilo lažje omogočilo nastanek teh tečajev.

Prvotna zasnova je bila namreč taka, da se ni mogel ta pouk ne pričeti, ne nadaljevati in uspešno razvijati.

Na ponavljanih šolah se je vpeljavala kmetijski pouk, toda ostal je v obče nedostaten, in sicer iz sledečih vzrokov.

Prva in glavna napaka je bila ta, da se je pouk iz kmetilstva uvrstil v ponavljano šolo kot postranski predmet, ki naj se poučuje v izrednih urah in le po eno uro na teden poleg zakonito predpisanih in obveznih učnih predmetov, ki so zavzemali brez krščanskega nauka po 4 ure na teden.

Druga napaka je tičala v tem, da se k temu pouku ni smel nihče siliti, da je bil ves pouk fakultativen za učenca kakor tudi za učitelja.

Kaj pomeni to v naših razmerah po deželi, si lahko vsak sam predstavlja.

Slabo je vplivalo na tudi to, da je manjkalo enotnega in smotnega učnega načrta in ravno tako tudi primerne strokovne vodstva in nadzorstva.

Da podpremo svojo trditev o nedostatkem pouku, naj navedem sledeče številke. Kranjska dežela šteje okroglo 450 ljudskih šol. Po statistiki iz leta 1916/17. se je poučevalo kmetiistvo komaj na 69 šolah, tako da je bilo le 15% šol, deležnih tega pouka, dočim je ostalo 85% šol brez vsakega kmetijskega pouka.

Okraj, ki šteje na 40 do 50 šol, kakor n. pr. novomeški in kranjski so imeli kmetijski pouk le na 4 šolah. Črnomeljski okraj je bil v tem pogledu najslabši, kajti tam je 29 šol, in se je kmetiistvo poučevalo le na eni sami šoli.

Pa še ta pouk je bil brez vsakega smotnega načrta, kar se jasno vidi na številu ur, ki so bile posvečene temu pouku. Tako n. pr. da navedem samo en slučaj, je bilo v nekem dolenskem šolskem okraju na eni šoli 34 teoretičnih ur in samo 2 uri praktičnega pouka, na drugi šoli ravno istega okraja pa samo 6 ur teorije in 56 ur praktičnega pouka.

In tako se je z malimi izjemami gojilo tudi po drugih šolah in okrajih.

Načrti za kmetijski pouk, ki so jih predlagali učitelji na okrajne šole, oblasti so se kratkoma odobrili in na to so bili še tako različni in neprimerni, to pa zooli le radi tega, ker je bilo na višjih mestih premalo smisla in zaradi tega tudi premalo zanimanja za ta postranski pouk, kateremu se ni pridrževalo potrebne važnosti.

Na merodajnih mestih je manjkalo vodstva in nadzorstva.

Vzroka nezadostnih uspehov je iskati seveda tudi spodaj med učitelstvom samim, in sicer opravičeno, ker učitelji niso dobivali za svoj trud tistega priznanja, ki bi bilo neobhodno potrebno, ako naj se dobro stvar pospešuje.

Pri znano slabih gmočnih razmerah našega učitelstva, ki so vladale do zadnjega časa, niso prejemali za izredni pouk v kmetilstvu nagrad, kakor bi jim šle po vseh pravicah. Za ves pouk v kmetilstvu na vseh kranjskih šolah je bilo postavljeno le 3000 K. Ta znesek se je v zadnjih

letih od strani bivšega deželnega odbora nekoliko zvišal, in sicer na podlagi doseženih uspehov, vendar je ta kredit tako mizek, da ne more nobenega ogrevati za obilno delo, ki je v zvezi s poučevanjem kmetiistva v posebnih izrednih urah. In tako je današnji povsem nezadostni kmetijski pouk le naravna posledica takih-le razmer.

Tega položaja niso mogli spremeniti najboljši uspešni kmetijski tečaji, ki so se vršili svoji čas na Grmu, dasiravno so bili udeležniki vsi navdušeni za uvedbo nadaljevalnih tečajev.

Marsikatera beseda se je med tem časom izpregovorila in spisala v prilog reforme nadaljevalne šole, toda do danes brez pozitivnega ali vidnega uspeha.

Blizje se je stopilo rešitvi tega vprašanja sedaj po vojni, ko je postalo aktualno sploh vse vprašanje reforme naše osnovne šole.

Bilo je pred dobrim letom, 14. junija l. l., ko se je na posebnem kmetijskem razpravljalnem reformi nižjega strokovnega pouka. Takrat sem dobil tudi nalogo, da sestavim učni načrt za kmetijsko-nadaljevalno šolo. Temu pozivu sem se odzval.

Obdelovalo se je to vprašanje tudi na okrajni učiteljski konferenci v Krškem, lani 13. septembra, kjer sta imela referate nadučitelj Škuli in učiteljica Parkovič, prvi o kmetijsko-nadaljevalnih tečajih, druga o gospodinjstvo-nadaljevalnih tečajih. Udeležil sem se te konference na vabilo okrajnega šolskega nadzornika Stiasniva.

Kakor znano, so se v načrt državnega zakona o narodnih šolah za kraljevstvo Srbov, Hrvatov in Slovencev sodela že doletela glede nadaljevalne šole, o katerih govori čl. 25., da se ima po končani osnovni šoli začeti in trajati dve leti, in sicer prvo leto obvezno, drugo pa neobvezno.

Kako se bo dalo to izvesti, je seveda še vprašanje.

Zamisliti pa ni danes nobenega časa več, vsaj smo dosti dolgo odlašali in zavlačevali te tečaje. Čas je, da pridemo do dejanj.

Ako se je poverjenost za kmetiistvo sedaj iniciativno lotilo tega vprašanja, je le naravno, ker je ugodna rešitev kmetijsko-nadaljevalne šole v tesni zvezi z interesi ki jih zasleduje naše poverjenost.

Prepričan sem, da se bo z nadaljevalno šolo veliko dobrega doseglo ne le pri mladini, ki potrebuje po končani osnovni šoli še pravstvene in stanovske vzgoje in skrbnega vodstva, ampak tudi v napredku našega kmetiistva.

Danes se ne gre pri kmetijski mladini samo za to, da ji damo na pot življenja samo gotovo mero splošne izobrazbe, ampak tudi za to, da jo ohranimo domači ljudi, da jo ohranimo svojemu poklicu, da jo stanovsko vzgojimo in pravstveno dvignemo in da ji vcepimo veselje do prirojenega kmetijskega dela.

Na noben način ne smemo kmetisko mladino, ki odraste osnovni šoli, v vzgojnem oziru zanemarjati in ji pritrgovati pouk, ki se ji je že pred 44 leti namenil, ki se pa ni izvajal zaradi nedostatkov, ki smo jih sami krivi.

Naša mladina je po končani osnovni šoli že toliko godna in duševno razvita, da se začne zavedati svoje poklica in zanimati za stanovske zadeve.

Lahko bi se mi ugovarjalo, da imajo za kmetijsko-stanovsko izobrazbo skrbeti kmetijske šole, ki so v to poklicane in da naj se raje te pomnože. Ljudska šola pa naj ostane pri svojem splošno izobraževalnem delu.

Temu naziraniu nasproti moram dvajet poudarjati. Prvič se na nadaljevalnih šolah ne gre za strokovni pouk v pravem pomenu besede, ker je za to veliko premalo časa in ker je mladina za popoln kmetijski pouk tudi premalo zrela. Gre v tem slučaju le za pripravljalni stanovski pouk.

Drugič moram pa poudarjati, da je tega pouka treba sploh naši kmetijski mladini zuna po deželi in da še dolgo ne bomo dobili toliko kmetijskih šol, da bi bile tako splošno pristopne, kakor bi bilo v tem slučaju želeli.

Ljudska šola z vso svojo osnovo bo ostala še dolgo edina za kmetijski naraščati. In te mladini mora ljudska šola pomagati, da se stanovsko dvigne in lažje pribori do boljšega domačega kruha.

Če imamo danes za obrtniške in trgovske valence poleg trgovskih in obrtnih šol tudi nadaljevalne šole, jih moramo dobiti tudi za naše kmetijske sinove, katerim ni usojeno priti v kmetijsko šolo. Zakaj bi se jim odtegovala stanovska izobrazba na nadaljevalni šoli, ki jo bolj potrebujejo,

kakor drugi obrtniški stanovi, če hočemo, da se bodo glavni stebri države bolj okrepili.

Če bi se bila pri nas takoli s početka vpeljala nadaljevalna šola, kakor se je po drugih državah, bi bilo tudi pri nas marsikaj na boljšem.

Z reformo ljudskega šolstva dobimo gotovo tudi nadaljevalno šolo, tako kakor imajo Srbi svojo »produžno« šolo.

Dokler na nimamo zakonskih določil za nadaljevalno šolo, jo lahko ustanavljamo v prehodni dobi na podlagi razglašala iz leta 1876 s pomočjo kraljeve in okrajne šolske oblasti. Okrajna šolska oblast ne bo delala zaprek. Glavno je, da pridobimo za vpeljavo nadaljevalnega tečaja krajno oblast, tedaj krajni šolski svet in da se učitelstvo s potrebno vmeno loti tega dela.

Poverjenost za kmetiistvo bo po svojih močeh podpiralo vsako tako prizadevanje in bo dajalo tudi potrebne nagrade.

Danes imamo med praktičnimi učitelji že tako število večjih moči, ter toliko zavodnih občin, da bi se dalo brez vsakega odloca iti na delo. Treba je le dobre volje na eni in na drugi strani.

Naš položaj je danes — da še enkrat na kratko ponovim — tak, da nimamo nadaljevalnih šol in da je pouk na ponavljanih šolah glede kmetijskega pouka blizu tam, kjer smo bili pred 44 leti in da se višji šol, svet prav lahko obrne na vsa področja šolskega obseva z ravno takim razglasom kakor leta 1876, ko je imel dobesedno sledečo vsebino: »da se okraj, šolski sveti vnovič in nujno pozivljajo, da kar najboljši skrbijo za gojitev in pospeševanje kmetijskega pouka in da zlasti v sporazumu z dolžnimi krogi najkrepkeje delujejo na to, da kar najhitreje ustanavljajo kmetijsko-nadaljevalne šole, posebno tam, kjer so potrebne in kjer so večrazredne šole.«

Vse to velja do danes še danes prav tako, kakor pred 44 leti.

Glede gospodinjstvo-nadaljevalnih šol nismo storili dosedaj še nobenega koraka. Imamo sicer načrt za takozvane delovne šole, ki je na na ostal glede gospodinjstvenega pouka ravno tako na papirju, kakor načrt za kmetijsko-nadaljevalne šole.

In vendar moramo po vseh pravicah zahtevati da pride čimprej do gospodinjstvenih nadaljevalnih tečajev po deželi in da začnemo tudi tukaj že enkrat ledino prati.

V. Rohman.

Fr. Merliak

Sedaj pa bolj resno.

Praznik semeni navdušene, veselo razpoloženje, to je mana za trgovca. Svet tedaj ne misli mnogo: tiavendan dela, kupuje in prodaja; in nista mu mar niti cena, niti kakovost blaga. Šele ko se navdušenje poleže in ko nastopi kri zopet svoj normalen tok, se ozre po računu izgube in dobička ter najde bilanco, ponatveč... pasivno.

Lani so nam n. pr. servirali s tistim podržavljenim učitelstvom mačko v vreči. In ko bi se jih je takrat obleklo celo v narado, kakor da je res praznik in leta maša.

Stari srbski šolski zakon je bil razširjen tudi na nove pokrajine in plače so nam bile za spoznanje novišane, to je bilo vse.

In tista naglica, s katero se je to izvešilo?

I to, brate, ima svoj zadak, kajti s tem smo postali vsi skupaj tista vrsta posebnih državnih uradnikov, ki pomeni v Srbiji in Črni gori... učitelja; in to je toliko kolikor tisti kot na krščanskem pokopališču, ki nima blagoslovljene zemlje.

Kaj bi se menili! Tudi letos je bil v Beogradu sijajen sprejem: godba, ministri, poslanci, navdušene govornice, krepki pozdravi. Toda, kaj črveva na belem o naši pasivni volilni pravici in da smo učitelji državni uradniki s srednješolsko izobrazbo in ne bitja »sa pola mature«, to bi ne bilo nič manj impozantno.

Naglica ni nikjer dobra, kajti v naglici človek rad kaj pozabi. In red, tudi dnevi, je lepa človeška čednost.

Kapelnik mora poznati svoje godce in instrumente pred koncertom. Za boga! kam na pridemo, če jih intonira kar pet tisoč hkratu in zraven da še vsak svojo trobo?

Krivi pa niso, samo nekateri.

Vseh kablov med Zemunom in Beogradom menda vendar niso razdrli Nemci. Čemu tisto iznenadenje s preranim prihodom Slovencev, da je moralo radi tega toliko njih spati podnebu mesto noči?

Kdor je živel v notranjosti Srbije in v Črni gori, se ne čudi, da je prodrl slovenski osnutek pravil za združjenje.

Varoš i selo, brate in pa tista vsakoletna »licitacija« služba vpliva tam doli na duha prav tako, kakor pri nas protekcija in behanje za prvenstvo.

Zakaj pa ne prinaša »Tovariš« kaj več poročil iz Srbije in drugih pokrajin? Tudi to je krivo, da je postal marsikdo naših v Beogradu kar tabula rasa. Pri nas sploh merimo vse preveč po svojem konitu drugi ljudi in tako pride potem do ljubosumnosti. Treba da se spoznamo do dobra in sklenemo naše vrste poprei kot zasadi kdo kake kline med nas... Luka je imel popolnoma prav, da je zarobantil. Trije predlogi, oziroma načrti, so torej bili ne katerih naj bi se udružili. Naravno, da je bil to za skupščino predr oreh! Dne 17. julija zborovanje delegacije, 18. pa že kongres; in pri tako ogromni udeležbi ter pri takem političnem in stanovskem miljeju, v kakršnem živimo danes, Saj sem rekel, da naglica ni nikjer dobra, kajti v naglici lahko človek kaj pozabi in potem se čisto razore in razdere vse prav zaradi tega, čeprav ni tisto včasih niti toliko vredno, da bi se o njem razpravljalo.

Letos smo se preveč zanašali drug na drugega in mislili, da se bo vse vlemalo in skladalo kadar pridemo skupaj.

Ze pri manjših in neznatnih zgradbah mora biti natančen načrt, ki odgovarja vsem meram in dimenzijam, kaj šele pri tako ogromni stavbi. Še sreča, da je šlo tako.

Pa brez zamere, če rečem, da je bilo več dobre in trdne volje, kakor previdnosti in predoprav. Odslej pa bolj resno, da ohranimo sebi stan in narodu... šolo...

Umetnost in vzgoja.

Piše prof. Fr. Suher.

(Dalje.)

VI.

Kdo in kako naj podpira umetniško zmisel.

Kdo naj predava? Kdo pa sklicuje politične shode? Za te imamo »zmožne« (?) ljudi, za vzgojo pa ne. To ni prav in nedostatek bi se moral odpraviti. Ali mislite, da bo samo politika narod rešila? Vzgoje je treba; to je prav! Ta je stvar socialne oskrbe! Narod nevzgojen pošiljati na volišče je tako, kakor dati otroku puško v roke. Če bi se tisti čas in tisti izdatki porabili za vzgojo učiteljev, ki se porabi za strankarsko politiko in brezuspešne boje, bilo bi v narodu več pozitivnega dela, pa tudi več sreče in zadovoljstva. Predvsem na bi morali delavci na polju izobraževanja toliko veljati, kakor politiki, ki so včasih slabi in se boré le za svoj ugled brez koristi naroda.

Kdo naj jih tolmači? V prvi vrsti mišče drugi nego umetnik sam. Odkril bi nam naj vsaj deloma svoje čuvstvo, kaj mu je vzbujalo duha in je vznemirjalo njegovo notranjost, kjer se je ustvarjala ideja, ki je silila na dan in iskala izraza. — Včasih bo treba kaj povedati o načinu tega izraza in opozoriti opazovalca na to, česar mu nedostaja, da ne more shvatiti umetnikovega razodetja. Tehnika se mora opravičiti in oblika umotvora mora biti osnovana. Čim manj je poslušalec sam umetnik, tem več mu bode treba razlage. Kdor hoče sam umetnino umeti, — vsaj moderno umetnost — mora se sam pečati vsaj z začetki umetniškega stvarjanja.

Razlagatelj bode še marsikaj moral vedeti, kar vsakdo vedeti ne more, kar pa bode za umevanje umetnine važno.

Zgodovina se tu ne more prezreti.

Zlasti pa bode navadnemu gledalcu težko razlagati nagoto v umetnosti. Kdor nima zmisla za anatomijo in prav nič znanja o njej ne more s pravim očesom motriti umetnin te vrste. Gledal bode morda s poltenimi očmi in ne bode videl lepote. — Razlagatelj bo imel hvaležno nalogo, da ga napoti do čistega uživanja v estetičnem zmislu.

Onstran diletantskega in vsakega drugega pojmovanja, ki se da o vsebini umotvora z besedo vzbuditi, še stoji nekaj drugega v umotvoru, kar se da samo le čutiti in kar je kljub temu še vendarle glavna stvar.

Torej ne bode razlagatelj umetnik nikdar preveč vedel, če bode še toliko svojih čuvstev odkril z besedo.

Znan profesor na obrtnem muzeju na Dunaju je nazivljial razlago umetnin v umetniškem muzeju »seciranje s kuhinjskim nožem«.

To je resnica morda, ako pride umetnina v roke kritiku, ki obvladuje le teorijo estetike, suhoparnemu profesorju, ki ne